

Wspomnienie

Profesor Aleksander Łukaszewicz

(6 lipca 1927 r. Wilno – 5 stycznia 2019 r. Warszawa)

5 stycznia 2019 roku w wieku 91 zmarł profesor Aleksander Łukaszewicz – znakomity ekonomista, wieloletni pracownik Uniwersytetu Warszawskiego i członek Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, teoretyk i praktyk w dziedzinie rozwoju gospodarczego i polityki gospodarczej, promotor 10 doktorów nauk ekonomicznych, wychowawca i mentor wielu pokoleń ekonomistów. Odszedł ekonomista o wielkim zrozumieniu dla złożonych spraw gospodarki globalnej, niespotykanej ciekawości świata, humanista, człowiek, o którym profesorowie Elżbieta Mączyńska i Jerzy Wilkin powiedzieli, iż jest „wzorem pracowitości, uczciwości i życzliwości dla ludzi, co m.in. wyraża się w wielkiej rozwadze w ferowaniu sądów i dbałości o ich obiektywizm. Silnie akcentuje w swych publikacjach, że ekonomia jest nauką społeczną, a zatem nauką, w której centralnym punktem jest człowiek.”

Urodzony w Wilnie, Aleksander Łukaszewicz został wraz z rodziną repatriowany do Polski w 1945 roku, rok później we Wrocławiu zdał maturę. Stopień magistra ekonomii uzyskał w 1950 roku na Uniwersytecie Łódzkim, zaś doktorat na Uniwersytecie Warszawskim uzyskał w 1960 roku. Od tego czasu do końca swojego życia był związany z Wydziałem Nauk Ekonomicznych UW (dawniej: Wydział Ekonomii Politycznej). Istotnymi etapami błyskotliwej kariery akademickiej Aleksandra Łukaszewicza były kolejne stopnie i tytuły: habilitacja w 1964 roku, profesura w 1978 r. oraz tytuł profesora zwyczajnego w 1986 r. Sześć dekad aktywności dydaktycznej i badawczej profesora Łukaszewicza zaowocowało dużym i doniosłym dorobkiem, o którym tak pisał prof. Władysław Baka „należy (...) podkreślić niezwykle, doniosłą rolę w rozwoju teorii oraz praktyki funkcjonowania społeczno-gospodarczego, co między innymi znajduje wyraz w wydaniu Jego autorstwa ok. 90 publikacji naukowo-badawczych i referatów uświetniających znaczące konferencje teoretyczno-praktyczne. Na uznanie i szczególną uwagę zasługuje niezwykle wysoka atrakcyjność tematyki publikacji książkowych, artykułów w czasopismach naukowych i referatów opracowanych na konferencje krajowe i międzynarodowe autorstwa Prof. Aleksandra Łukaszewicza z okresu 1956–2010.”

Profesor Aleksander Łukaszewicz przez wiele lat pełnił funkcję kierownika Katedry Polityki Gospodarczej na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, wykładał też na licznych uczelniach w Polsce i za granicą, m.in. na prestiżowych uniwersytetach w USA (Berkeley University of California, The University of Chicago, Harvard University, Massachusetts Institute of Technology, Columbia University) oraz w Finlandii i w Japonii – (Helsinki, Nanzan University, Nagoya University).

Profesor Aleksander Łukaszewicz był członkiem wielu rad i komitetów naukowych w Polskiej Akademii Nauk (Komitet Nauk Ekonomicznych, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Komisji Problemowej do spraw gospodarki i polityki krajów rozwijających się, Komisji Międzynarodowych Tendencji Rozwoju i Planowania Regionalnego, Rady Naukowej Instytutu Nauk Ekonomicznych), w Uniwersytecie Warszawskim (Rady Naukowej Instytutu Geografii, Rady Naukowej Instytutu Geografii Krajów Rozwijających się, Rady Naukowej Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym, Rady Naukowej Europejskiego Instytutu Rozwoju Regionalnego i Lokalnego), w Szkole Głównej Planowania i Statystyki i późniejszej Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (Rady Naukowej Instytutu Gospodarki, Krajów Rozwijających się, Rady Naukowej Instytutu Funkcjonowania Gospodarki Narodowej).

Profesor Aleksander Łukaszewicz to postać wielce zasłużona dla Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Był bowiem związany z PTE niemal od chwili powołania tego Towarzystwa do życia tuż po wojnie. Uczestniczył prawie we wszystkich kongresach i zjazdach PTE, a także w niektórych międzynarodowych kongresach towarzystw ekonomicznych. W latach 1967 i 1972–1976 był sekretarzem generalnym Zarządu Głównego PTE, w latach 1985–1989 zaś jego wiceprezesem, a w następnych latach członkiem Rady Naukowej. Ponadto był sekretarzem naukowym, a następnie zastępcą redaktora naczelnego i członkiem Rady Programowej czołowego periodyku ekonomicznego „Ekonomista”.

Dla zrozumienia tego, jakim ekonomistą był profesor Aleksander Łukaszewicz i jaki profil ma dorobek naukowy profesora, należy odnotować kilka istotnych faktów z życia zawodowego i prywatnego: przed wojną należał do Związku Harcerstwa Polskiego a w czasie okupacji do Szarych Szeregów. Zawsze wrażliwy na sprawy społeczne, w czasie studiów należał do Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej, później zaś do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego. Współtworzył Polskie Stowarzyszenie dla Współpracy z Klubem Rzymskim. Swoją wrażliwość ekonomisty zawdzięczał też otwartości na kulturę i sztukę, będąc skrzyplikiem i miłośnikiem muzyki klasycznej. Pracę badawczą i dydaktyczną zawsze łączył z praktyką polityki gospodarczej: swoją wiedzę i doświadczeniem służył w rządowych instytutach i ciałach kolegialnych oraz zespołach ds. reform gospodarczych (w tym m.in. jako członek Komisji Reformy Gospodarczej, kierownik Zespołu ds. Reformy Usług Socjalnych oraz jako przewodniczący Zespołu Doradców Sejmowych). W okresie 1968–1972 poza pracą naukowo-dydaktyczną Prof. Aleksander Łukaszewicz był ekspertem w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych.

O profesorze Łukaszewiczu napisano, że uprawiał ten rodzaj ekonomii, którym mogą zajmować się osoby chcące dojrzeć coś więcej niż tylko umiejętność posługiwania się bieżącym rachunkiem efektywnościowym – naukowcy, którzy nie stronią od prowokacji wobec szablonowych, jednowymiarowych koncepcji i mechanicznego pojmowania zjawisk ekonomicznych i gospodarczych. Efektem takiego widzenia ekonomii i powinności własnej jako ekonomisty, jest dorobek naukowy profesora Aleksandra Łukaszewicza, który cechuje dbałość o holistyczne podejście w ekonomii, z uwzględnieniem analiz zarówno bieżących, jak i retrospektywnych oraz prognostycznych. Szczególną cechą warsztatu badawczego profesora

Łukaszewicza było docenianie wagi perspektywy historycznej i ewolucyjnej – w licznych swoich pracach Profesor podkreślał, że wnioskowanie bez weryfikacji historycznej może prowadzić na manowce. Dorobek profesora Łukaszewicza ma walor interdyscyplinarności, a teksty naukowe charakteryzuje prawie już dziś niespotykany poziom erudycji, głębi i licznych odniesień do ponadczasowych zagadnień gospodarczych i społecznych. Profesor Aleksander Łukaszewicz zawsze był blisko problemów o fundamentalnym znaczeniu dla teorii i praktyki ekonomii, w szczególności dotyczących wzrostu i rozwoju gospodarczego, struktur gospodarczych, postępu społecznego, sprawiedliwości społecznej, racjonalności gospodarowania, planowania dla postępu i wolności, zrównoważenia mechanizmów państwa i rynku, korzyści i niebezpieczeństw globalizacji, anatomii procesów transformacji postsocjalistycznej, procesów międzynarodowej integracji gospodarczej i wiele innych. Nie można nie docenić, że – jak ujęli to profesorowie Elżbieta Mączyńska i Jerzy Wilkin, profesora Aleksandra Łukaszewicza „zawsze interesowała ekonomia praktyczna, służąca ludziom, zmieniająca warunki ludzkiej egzystencji.”. Zważywszy nie tylko na dokonania zawodowe, ale też całościową sylwetkę profesora Łukaszewicza jako człowieka, nie powinno dziwić, że został on zaliczony przez Edwarda Łukawera do wąskiego grona „tych z najwyższej półki” (E. Łukawer, *O tych z najwyższej półki, czyli rzecz w sprawie naszego środowiska ekonomicznego*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2008).

dr Jarosław Górski, Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego

W tekście wykorzystano fragmenty książki jubileuszowej dedykowanej prof. Aleksandrowi Łukaszewiczowi *Ekonomia i ekonomiści w czasach przełomu*, red. E. Mączyńska, J. Wilkin, PTE, Warszawa 2010